

Floraen på et stykke af Tissøs nordlige bred

Tissø, søbredden med bl.a. Pil. Foto: CC

**Carsten Clausen og Hans Guldager Christiansen
2015**

Indledning

Vi har besøgt Tissøs nordlige bred mange gange fra efteråret 2014 og gennem hele 2015. Vi har gået fra Øvre Halleby Å's udløb i Tissø ved Roklubbens klubhus og ca. 800 meter mod vest til skellet lidt forbi "Søholm", se kortet herunder. Hver gang vi har gået turen, blev der føjet nye arter til vores efterhånden lange floraliste. Arealet ejes af Selschausdal og forpagtes af Gitte og Jørgen Nielsen. Vi siger tak til Gitte og Jørgen, fordi vi fik lov til at besøge dette meget rige og smukke stykke af Tissøs bred.

Dette er den 5. strækning langs Tissøs bredder, vi undersøger. De foregående besøg er beskrevet i rapporterne "Floraen ved Fugledegård, Tissø" (Clausen og Christiansen, 2012), "Floraen på et stykke af Tissøs nordvestlige bred syd for Lille Fuglede." (Clausen og Christiansen, 2013), "Eng ved Sæby kirke, Tissø" (Clausen og Christiansen, 2014) og "Floraen i Klinteskov ved Tissø" (Clausen og Christiansen, 2014). Rapporterne kan ses på www.dn.dk/Kalundborg. Der findes mange interessante og sjældne arter rundt om Tissø, og denne rapport skuffer bestemt heller ikke i den henseende. Bagest i rapporten er den samlede liste over de planter, vi har fundet på det markerede areal, som det fremgår af kortet herunder.

Landskabet

Det undersøgte areal er beliggende mellem Søvejen og selve Tissø. Det består mest af afgræsset eng og pilekrat, men der er også lidt overdrev op mod vejen. Selve søbredden er nogle steder en lav sandstrand, andre steder er der rørskov, eller som billedet på forsiden viser, en strandbred præget af buske og træer. Da vandstanden er meget svingende med høj vandstand om vinteren og tidligt forår, og derefter faldende vandstand til sidst på sommeren, er strandbredden meget dynamisk. I år blev området slået hen på eftersommeren og senere afgræsset.

Størstedelen af arealet er §3-registreret som "mose", en stor del er registreret som "eng". Der er ikke registreret §3-overdrev før vest for "Søholm", altså udenfor det undersøgte område.

Kort- og Matrikelstyrelsens kort, og med rødt er det undersøgte areal markeret.

Floraen i det undersøgte område

Vi har i alt registreret 310 urter og 33 buske og træer på den ca. 1 km lange strækning. Det er mange arter for så lille et område. Faktisk har vi aldrig fundet så mange forskellige arter på de 18-20 arealer, vi efterhånden har undersøgt i Kalundborg kommune. Den samlede floraliste står bagest i rapporten. Vi benytter navnene fra Den Nye Nordiske Flora (Mossberg og Stenberg, 2005 og 2007).

Blandt de fundne arter er der både nationalt- og regionalt rødlistede arter samt et stort antal positivarter. Herunder kommer en gennemgang af nogle få af de interessante arter, vi har fundet.

Nationalt Rødlistede arter

Lancet-Skeblad, Moderat truet (EN, endangered)

Lancet-Skeblad er en sjælden plante, som i Danmark kun er fundet på Sjælland, Møn og Lolland-Falster. Den vokser langs bredden af næringsrige søer, damme og vandløb. Peter Wind skriver i Rødlisten (www.DCE.dk), at den er gået voldsomt tilbage i de sidste 100 år, og at den formentlig nu alene findes på tre spredte lokaliteter i Vestsjælland, herunder Tissø. Som konsekvens heraf har Peter Wind opgraderet dens rødliste-status til Moderat truet (EN) i forhold til den gamle, trykte Rødliste (Stoltze og Pihl, 1998), hvor den var bedømt til at være Sårbar (V).

Leth (2006) angiver, at den i 1990'erne er fundet langs Tissø på østbredden ud for Selchausdal, ud for Frihedslund og Nordvest for Fiskerhuset. Vi fandt den i det undersøgte område i rørskoven helt mod vest i 2015. I 2014 fandt vi den på engen ud for Sæby kirke (Clausen og Christiansen 2014). Desuden har Peter Jannerup fundet Lancet-Skeblad nær Li. Fuglede. På ingen af findestederne optræder den talrigt.

Lancet-Skeblad er naturligt nok en regional ansvars-art, se Leth (2006).

Liden Sneglebælg, Næsten truet (NT)

Vi fandt en mindre bestand på en tør plet lige til venstre for indkørslen, der fører til Roklubbens klubhus. Den findes også på den sandede sydvendte skrænt på Tissøs nordbred lige uden for det undersøgte område.

Regionalt Rødlistede arter

Hårfliget Vandranunkel er Næsten truet (NT) i Vestsjælland (Leth, 2006). Den skønnes at være gået en del tilbage i Vestsjælland og findes i dag nok under 10 steder ialt. Den er ikke tidligere angivet fra Tissø. Men arten er svær at bestemme og nok også overset.

Liden Siv er Næsten truet (NT) i Vestsjælland (Leth, 2006). Ifølge Leth (2006) findes den kun 6 steder i Vestsjælland, herunder er den talrig på Eskebjerg Vesterlyng. Den skønnes at være gået meget tilbage i Vestsjælland, men den kan godt være overset en del steder, lille, som den er. Liden Siv er ikke tidligere fundet ved Tissø.

Positiv-arter

”Positiv-arter” er arter, som er knyttet til beskyttede eller typiske naturtyper. Positiv-arter indikerer naturkvalitet. Desuden er det arter, som er i tilbagegang i Vestsjælland og nu kun findes relativt få steder, uden at de dog er ved helt at forsvinde fra Vestsjælland (Leth, 2006). På næste side står alle de positivarter, vi har fundet på det undersøgte område.

Positiv-arter	Kategori
Alm. Hestehale	HP
Alm. Knopurt	AP
Alm. Pimpinelle	AP
Alm. Star	AP
Alm. Sølv-Potentil	AP
Alm. Tjærenellike	HP
Asparges	AP
Bidende Stenurt	HP
Blågrøn Star	AP
Blågrå Siv	UP
Bredbladet Timian	HP
Brudelys	HP
Dunet Dueurt	AP
Dunet Havre	HP
Dunet Vejbred	AP
Dynd-Padderok	AP
Engkarse	HP
Eng-Nellikerod	AP
Fladtrykt Kogleaks	UP
Gul Frøstjerne	AP
Harekløver	HP
Harril	AP
Høj Sølv-Potentil	AP
Håret Høgeurt	AP
Håret Star	AP
Jordbær-Kløver	AP
Kantet Perikon	AP
Kløvkrone	AP
Knold-Ranunkel	AP
Knold-Star	AP
Knop-Siv	AP
Knude-Firling	SP
Kornet Stenbræk	AP
Kær-Dueurt	AP
Kær-Padderok	AP
Kær-Snerre	AP
Kær-Star	AP

Kær-Tidsel	AP
Kær-Trehage	AP
Kødfarvet Gøgeurt	AP
Kål-Tidsel	AP
Maj-Gøgeurt	HP
Mark-Bynke	AP
Mark-Frytle	AP
Mark-Krageklo	AP
Nikkende Kobjælde	HP(A)
Nyse-Røllike	UP
Næb-Star	AP
Nælde-Silke	HP
Nøgle-Skræppe	HP
Sand-Star	AP
Segl-Sneglebælg	HP
Seline	HP
Sideskærm	AP
Skov-Kogleaks	HP
Smalbladet Kællingetand	AP
Soløje-Alant	SP
Stor Knopurt	AP
Stor Skjaller	HP
Strand-Skræppe	AP
Stribet Kløver	HP
Sump-Forglemmigej	AP
Sump-Snerre	AP
Sølv-Potentil	AP
Top-Star	AP
Toradet Star	AP
Trævlekrone	AP
Tyakset Star	AP
Tykbladet Ærenpris	AP
Vandkarse	UP
Vand-Klaseskærm	SP
Vand-Ærenpris	AP
Vinget Perikon	HP
Vår-Vikke	HP
Vår-Star	UP

Tabel 1. Positiv-arterne på et stykke af Tissøs nordlige bred.

SP: sjælden positiv-art, UP: ualmindelig positiv-art, HP: hist og her positiv-art, AP: almindelig positiv-art. A: Ansvars-art i Vestsjælland. Efter Leth (2006).

De to orkideer **Kødfarvet Gøgeurt** og **Maj-Gøgeurt** er, som alle øvrige orkideer, fredede i Danmark. De findes ganske talrigt i den vestlige del af det undersøgte område. Her i 2015 talte vi ca. 200 Gøgeurter, og der var nok lidt flere Maj-Gøgeurt i forhold til Kødfarvet Gøgeurt.

Nikkende Kobjælde er en ansvars-art for Vestsjælland (Leth, 2006). I forbindelse med kommunalreformen i 2007 tildelte Miljøministeriet hver kommune en ansvars-art, og her fik Odsherreds kommune Nikkende Kobjælde som ansvars-art.

Nikkende Kobjælde fra overdrevet på det undersøgte område
Foto: HGC

Hjertebladet Pengeurt er en meget sjælden plante i Danmark (Hansen, 1981). Da den regnes for at være indslæbt til Danmark, har den status som ”Vurdering ikke mulig” (NA) i den elektroniske Rødliste.

Vi fandt den talrigt i vejgrøften fra Roklubben og vestover og også nede på engen. Her står den og lyser hvidt allerede i april måned.

Hjertebladet Pengeurt på grøftekant nær roklubbens klubhus. Foto: HGC

Overdrevet

Som nævnt tidligere, så findes der et godt lille overdrev beliggende, hvor der står ”219” på kortet side 2. Det strækker sig ca. 200 meter i øst-vestlig retning og er ca. 20 m i bredden. Det ligger sydvendt på skrænten op mod Søvejen.

På stedet findes mange arter tilknyttet overdrev. På Naturstyrelsens ”Feltskema til Overdrev” er en del arter markeret med en *, som ”Positiv-art”, og her har vi fundet følgende på overdrevet: Blåhat, Alm. Brunelle, Mark-Frytle, Håret Høgeurt, Femhannet Hønsetarm, Liden Klokke, Alm.- og Stor Knopurt, Mark-Krageklo, Alm. Pimpinelle, Knold-Ranunkel, Knold-Rottehale, Gul Snerre, Sand-Star, Vår-Star, Kornet Stenbræk, Bidende Stenurt, Bakke-Svingel, Bredbladet Timian, Tjærenellike og Dunet Vejbred. Den Nikkende Kobjælde på forrige side står også på dette overdrev.

Salttålede planter

Tissø er speciel ved, at der på nogle af de ferske enge findes et indslag af salt-tålede planter, der normalt ellers optræder på strandenge. På foto næste side ses et lille stykke eng med Jordbær-Kløver og Harril, som ellers karakteriserer en strandeng. ”Harril-eng” tilhører strandengens mellemsalte zone og ”Jordbær-Kløver-eng” tilhører strandengens svagt salte zone (Dreisig og Vestergaard, 2007).

Strandengsagtig eng med Jordbær-Kløver og Harril. Foto: CC

Grøntved bemærkede allerede dette i 1935, og han begrundede det med, at det er sandsynligt, at Tissø tilføres grundvand, som forinden har optaget salt under passage gennem saltlag i undergrunden.

Foruden Harril og Jordbær-Kløver fandt vi gode strandengs-arter som Soløje-Alant, Strand-Skræppe, Sylt-Star, Strand-Svingel og Smalbladet Kællingetand. Sidstnævnte er endda indikator-art for strandenge på Naturstyrelsens feltskema for Strandenge.

Afslutning

For at bevare og styrke denne flotte og spændende flora er det meget vigtigt, at arealerne også fremover bliver afgræsset og/eller slået.

Det skal endvidere bemærkes, at der ikke er offentlig adgang til arealerne, bortset fra området ved roklubben.

Litteratur

Clausen C og HG Christiansen 2012: Floraen ved Fugledegård, Tissø.

Clausen C og HG Christiansen 2013: Floraen på et stykke af Tissøs nordvestlige bred syd for Lille Fuglede.

Clausen C og HG Christiansen 2014: Eng ved Sæby kirke, Tissø.

Clausen C og HG Christiansen 2014: Floraen i Klinteskov ved Tissø.

Dreisig H og P Vestergaard 2007: Strandengskysterne. I: K Sand-Jensen (red) 2007: Naturen i Danmark. Det åbne land. - Gyldendal.

Grøntved P 1935: Om plantevæksten i og ved Tissø. - Bot. Tidsskr. 43: 195-219.

Hansen, Kjeld (red) 1981: Dansk Feltflora. - Gyldendal.

Leth P 2006: Status for Vestsjællands Flora 2006 – en kommenteret regional rødliste og positivliste. - Dansk Botanisk Forenings hjemmeside (www.botaniskforening.dk).

Mossberg B & L Stenberg 2005 og 2007: Den Nye Nordiske Flora. - Gyldendal. På dansk ved J Feilberg.

Stoltze M og S Pihl (red.) 1998: Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.

Floraliste, et sp. efter en art betyder, at denne ikke er nærmere bestemt.

Aften-Pragtstjerne	Alm. Vej-Pileurt	Finbladet Rødknæ
Ager-Padderok	Alm. Vorterod	Finbladet Vejsennep
Ager-Sennep	Angelik	Fin Kløver
Ager-Snerle	Asparges	Fladtrykt Kogleaks
Ager-Stedmoderblomst	Bakke-Forglemmigej	Fliget Brøndsel
Ager-Svinemælk	Bakke-Svingel	Fløjlgræs
Ager-Tidsel	Bidende Ranunkel	Foder-Kulsukker
Ager-Vejbred	Bidende Stenurt	Foder-Lucerne
Alm. Bjørneklo	Bitter Bakkestjerne	Foder-Vikke
Alm. Brandbæger	Bittersød Natskygge	Følfod
Alm. Brunelle	Bjerg-Rørhvne	Gaffel-Vortemælk
Alm. Blæresmælde	Bleggul Snerre	Glanskapslet Siv
Alm. Fredløs	Bleg Pileurt	Glat Dueurt
Alm. Fuglegræs	Blære-Star	Glat-Svinemælk
Alm. Guldstjerne	Blød Hejre	Glat Vejbred
Alm. Gærde-Valmue	Blød Storkenæb	Gold Byg
Alm. Gåsemad	Blågrøn Kogleaks	Gold Hejre
Alm. Gåsepotentil	Blågrøn Star	Gråbynke
Alm. Hanekro	Blågrå Siv	Gul Fladbælg
Alm. Haremad	Blåhat	Gul Frøstjerne
Alm. Hejrenæb	Bredbladet Dunhammer	Gul Iris
Alm. Hestehale	Bredbladet Mærke	Gul Kløver
Alm. Hulsvøb	Bredbladet Timian	Gul Snerre
Alm. Hundegræs	Brudelys	Gul Åkande
Alm. Hvede	Brun Daglilje	Gærde-Snerle
Alm. Hønsetarm	Bugtet Kløver	Hamp-Hanekro
Alm. Katost	Burre-Snerre	Harekløver
Alm. Knopurt	Butbladet Skræppe	Harril
Alm. Kongepen	Cikorie	Have-Iris
Alm. Kællingetand	Draphavre	Himmelblå Skilla
Alm. Markarve	Dunet Dueurt	Hjetebladet Pengeurt
Alm. Mjødurt	Dunet Havre	Hjortetrøst
Alm. Pastinak	Dunet Vejbred	Horse-Tidsel
Alm. Pengeurt	Dusk-Syre	Humle-Sneglebælg
Alm. Perlehyasint	Dynd-Padderok	Hvas Randfrø
Alm. Pimpinelle	Døvnælde	Hvidkløver
Alm. Rajgræs	Eng- Brandbæger	Hvid Okseøje
Alm. Rapgræs	Eng-Forglemmigej	Hvidmelet Gåsefod
Alm. Rejnfan	Eng-Kabbeleje	Hvid Snerre
Alm. Rug	Engkarse	Hvid Stenkløver
Alm. Rødknæ	Eng-Nellikerod	Hyrdetaske
Alm. Sankthansurt	Eng-Rapgræs	Høj Sødgræs
Alm. Slangehoved	Eng-Rottehale	Høj Sølv-Potentil
Alm. Snepryd	Eng-Rævehale	Høst-Borst
Alm. Star	Eng-Rødtop	Håret Høgeurt
Alm. Sumpstrå	Enårig Rapgræs	Håret Star
Alm. Svinemælk	Erantis	Hårfliget Vandranunkel
Alm. Syre	Feber-Nellikerod	Jordbær-Kløver
Alm. Sølv-Potentil	Femhannet Hønsetarm	Kalmus
Alm. Tjærenellike	Fersken-Pileurt	Kamgræs
Alm. Torskemund	Filtbladet Kongelys	Kanadisk Bakkestjerne
Alm. Vand-Mynte	Filtet Burre	Kanadisk Gyldenris

Kantet Dueurt
Kantet Perikon
Kattehale
Kejserkrone
Kløvkrone
Knoldet Brunrod
Knoldet Mjødur
Knold-Ranunkel
Knold-Rottehale
Knold-Star
Knop-Siv
Knude-Firling
Knæbøjlet-Rævehale
Kornet Stenbræk
Korn-Valmue
Kors-Andemad
Korsknap
Kost-Fuglemælk
Krans-Mynte
Krat-Ærenpris
Kruset Skræppe
Kruset Tidsel
Krybende Baldrian
Krybende Potentil
Kugle-Museurt
Kær-Dueurt
Kær-Galtetand
Kær-Guldkarse
Kær-Padderok
Kær-Snerre
Kær-Star
Kær-Tidsel
Kær-Trehage
Kødfarvet Gøgeurt
Kølle-Valmue
Kål-Tidsel
Lancet-Skeblad
Lancet-Vejbred
Lav Ranunkel
Liden Klokke
Liden Siv
Liden Sneglebælg
Liden Storkenæb
Lodden Dueurt
Lugtløs Kamille
Lyse-Siv
Læge-Oksetunge
Løgekarse
Maj-Gøgeurt
Manna-Sødgræs
Mark-Bynke
Mark-Forglemmigej
Mark-Frytle
Mark-Krageklo
Mark-Ærenpris
Marts-Viol
Muse-Vikke
Mælkebøtte sp.
Nat-Limurt
Nikkende Brøndselsel
Nikkende Kobjælde
Nyse-Røllike

Næb-Star
Nælde-Silke
Nøgle-Skræppe
Opret Hønsetarm
Pengebladet Fredløs
Pinselilje
Prikbladet Perikon
Pyrenæisk Storkenæb
Påskelilje
Rank Vejsenep
Raps
Roset-Springklap
Ru Svinemælk
Rød Arve
Rød Gåsefod
Rødkløver
Rød Svingel
Rød Tandbæger
Rød Tvetand
Røgræs
Sand-Lucerne
Sand-Star
Segl-Sneglebælg
Seline
Sideskærm
Sildig Gyldenris
Skive-Kamille
Skov-Kogleaks
Skov-Løg
Skvalderkål
Smalbladet Dunhammer
Smalbladet Kællingetand
Smalbladet Vikke
Småblomstret Balsamin
Småfrugtet Pindsvineknop
Snerle-Pileurt
Solsikke
Soløje Alant
Sort Natskygge
Spidskapslet Star
Spyd-Mælde
Stinkende Storkenæb
Stribet Kløver
Stor Hundepersille
Storblomstret Hønsetarm
Stor Knopurt
Storkronet Ærenpris
Stor Nælde
Stor Skjaller
Strand-Skræppe
Strand-Svingel
Sump-Forglemmigej
Sumpkarse
Sump-Snerre
Sværtevæld
Sylt-Star
Sølv-Potentil
Tagrør
Tandfri Vårsalat
Tigger-Ranunkel
Tofrøet Vikke
Top-Star

Toradet Star
Trævlekrone
Tudse-Siv
Tusindfryd
Tveskægget Ærenpris
Tykakset Star
Tykbladet Ærenpris
Tyndskulpet Brøndkarse
Udspærret Annelgræs
Udspærret Fuglemælk
Udspærret Vinterkarse
Uldbladet Kongelys
Vandkarse
Vand-Klaseskærm
Vand-Pileurt
Vand-Skræppe
Vand-Snerre
Vand-Ærenpris
Veddbend-Ærenpris
Vejbred-Skeblad
Vild Gulerod
Vild Kørvel
Vild Løg
Vinge-Pileurt
Vinget Perikon
Vintergæk
Vår-Brandbæger
Vår-Gæslingeblomst
Vår-Vikke
Vår-Star

Træer og Buske

Ahorn
Alm. Benved
Alm. Hyld
Balsam-Poppel
Blågran (frøformeret)
Brombær
Båndpil
Dun-Birk
Engriflet Tjørn
Femhannet Pil
Glat Hunde-Rose
Grå-El
Grå-Pil
Hassel
Humle
Korbær
Kræge
Landevejs-Poppel
Mirabel
Navr
Purpur-Pil
Pære
Rød-El
Rødgran
Skov-Elm
Skov-Fyr
Skørpil
Slåen
Spirea sp.
Stikkelsbær

Syren
Vorte-Birk
Østrisk Fyr

Andet

Admiral
Alm. Vandnymfe
Aurora
Bleg Birkebladsmåler
Blåfugl sp.
Blåvinget Pragtvandnymfe

Brunlig Perlemorsommerfugl
Dagpåfugleøje
Engrandøje
Græsrandøje
Grønåret Kålsommerfugl
Lille Ildfugl
Lille Kålsommerfugl
Okkergul Randøje
Pimpinellekøllesværmer
Rødt Ordensbånd
Stor Bredpande
Stregbredpande

Timiankøllesværmer

Butsnudet frø
Snog
Vinbjergsnegl

Rensdyrlav
Alm. Blækhat

Soløje-Alant. Foto: CC